

УДК 351.74(477)

Дубовий Євген Олександрович,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права**ПОНЯТТЯ, РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОБІГУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ**

Автором статті доводиться, що однією з основних криміногенних тенденцій у сфері економіки в Україні залишаються правопорушення, пов'язані з контрафактним виробництвом, підробкою, порушенням правил торгівлі та незаконним обігом підакцизних товарів.

Визначено, що метою статті є науково-теоретична характеристика поняття, ролі та значення контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів.

Охарактеризовано, що сфера обігу товарів підакцизної групи на ринку регулюється наступними нормативно-правовими актами, які сприяють протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу підакцизних товарів: Податковий кодекс України; Митний кодекс України; Цивільний кодекс України; Господарський кодекс України; Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; Закон України «Про звернення громадян»; Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального».

Встановлено, що до підакцизних товарів належать: спирт етиловий та інші спирткові дистилати, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння); тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ, речовини, що використовуються як компоненти моторних палив, паливо моторне альтернативне; автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

Наведено авторське визначення терміну «сфера обігу підакцизних товарів» – це сегмент товарного ринку, на якому здійснюються комерційні операції купівлі-продажу товарів підакцизної групи.

Автором доводиться, що контроль правоохоронних органів за обігом товарів підакцизної групи є процедурою, яка спрямована на встановлення законності діяльності суб'єктів господарювання у сфері виробництва, зберігання, перевезення, рівня якості і торгівлі підакцизними товарами шляхом проведення систематичного вивчення стану дотримання ними відповідних правил, вимог, норм, стандартів.

Контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів у вузькому розумінні – це нормативно визначена адміністративно-процедурними нормами діяльність спеціально створених правоохоронних інституцій, яка спрямована на реалізацію норм адміністративного матеріального права, а також матеріально-правових норм інших галузей права (фінансового та податкового) щодо перевірки відповідності здійснення господарської діяльності, що пов'язана з підакцизними товарами встановленим правилам з метою корегування, запобігання та припинення порушенням, виявленим в ході такої перевірки для підтримання публічних та приватних інтересів в економічній сфері держави.

Ключові слова: підакцизні товари, правопорушення, контрольно-наглядова діяльність, сфера обігу підакцизних товарів, правоохоронні органи.

Dubovy Eu. THE CONCEPT, ROLE AND SIGNIFICANCE OF CONTROL AND SUPERVISORY ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES IN THE FIELD OF TURNOVER OF EXCISE GOODS

The author of the article argues that one of the main criminogenic trends in the economy in Ukraine are offenses related to counterfeiting, counterfeiting, violation of trade rules and illicit trafficking in excisable goods.

It is determined that the purpose of the article is a scientific and theoretical description of the concept, role and importance of control and supervision of law enforcement agencies in the field of circulation of excisable goods.

It is described that the sphere of circulation of goods of the excisable group on the market is regulated by the following regulations that contribute to combating offenses in the field of illicit circulation of excisable goods: Tax Code of Ukraine; Customs Code of Ukraine; The Civil Code of Ukraine; Economic Code of Ukraine; Law of Ukraine "On Advocacy and Advocacy"; Law of Ukraine "On Citizens' Appeals"; Law of Ukraine "On state regulation of production and circulation of ethyl alcohol, cognac and fruit, alcoholic beverages, tobacco products and fuel".

It is established that excisable goods include: ethyl alcohol and other alcoholic distillates, alcoholic beverages, beer (except for kvass of "live" fermentation); tobacco products, tobacco and industrial tobacco substitutes; petroleum products, liquefied gas, substances used as components of motor fuels, alternative motor fuel; cars, their bodies, trailers and semi-trailers, motorcycles, vehicles designed to carry 10 people or more, vehicles for the carriage of goods; electricity.

The author's definition of the term "sphere of circulation of excisable goods" is a segment of the commodity market in which commercial transactions of purchase and sale of goods of excisable group are carried out.

The author argues that the control of law enforcement agencies over the circulation of goods of the excisable group is a procedure aimed at establishing the legality of economic entities in the production, storage, transportation, quality level and trade in excisable goods by conducting a systematic study of compliance with relevant rules and requirements. , norms, standards.

Control and supervision of law enforcement agencies in the field of circulation of excisable goods in the narrow sense is a normatively defined by administrative and procedural norms activity of specially created law enforcement institutions, which is aimed at implementing administrative substantive law, as well as substantive law of other branches of law (financial and tax.) to verify the compliance of economic activities related to excisable goods with the established rules in order to correct, prevent and terminate violations identified during such inspections to maintain public and private interests in the economic sphere of the state.

Key words: excisable goods, offenses, control and supervision activity, sphere of circulation of excisable goods, law enforcement bodies.

Постановка проблеми. Однією з основних криміногенних тенденцій у сфері економіки в Україні
Випуск 7. Спецвипуск. 2019

залишаються правопорушення, пов'язані з контрафактним виробництвом, підробкою, порушенням правил торгівлі та незаконним обігом підакцизних товарів.

Прагнучи збагатитися якнайбільше, суб'єкти вдаються до виготовлення та (або) реалізації контрафактної алкогольної продукції, небезпека якої полягає не лише в тому, що вона порушує майнові права інтелектуальної власності інших суб'єктів господарської діяльності в цій сфері та призводить до втрат державного бюджету, а й у тому, що споживання такої продукції є надзвичайно небезпечним для життя та здоров'я людей, адже її досить часто виготовляють із порушенням вимог до технологічного процесу [6, с. 7].

За оцінками правоохоронних органів, фінансові збитки від різних правопорушень у сфері виробництва та обігу товарів підакцизної групи мають держава (через недоотримання податків), легальні виробники, експортери, імпортери, торговельні заклади та споживачі.

Крім того, вживання різного роду фальсифікату (тютюнових виробів і алкогольних напоїв), виробленого з неякісної, сумнівного походження сировини, становить загрозу для здоров'я споживачів. Використання неякісних паливно-мастильних матеріалів призводить до того, що вони зменшують енерго- і тепло віддачу, знижують коефіцієнт корисної дії для двигунів внутрішнього згорання, псують окремі деталі, вузли і механізми транспортних засобів, а також мають підвищену пожежну небезпеку.

Зважаючи на проблему недосконалості законодавства щодо регулювання обігу акцизних товарів на ринку, в державі необхідно активізувати заходи з посилення контролю за обігом товарів підакцизної групи.

Важливим джерелом наповнення Державного бюджету України є акцизний збір, а тому правопорушення у сфері обігу підакцизних товарів заподіюють безпосередню шкоду державній фінансовій системі [10, с. 160].

Тому, нормативно-правове регулювання сфери обігу підакцизних товарів є необхідним для забезпечення не тільки економічної складової держави та розвитку господарської діяльності, а й для забезпечення національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання реалізації адміністративно-правових норм, що передбачають відповідальність та покарання суб'єктів господарювання за різні порушення у сфері економіки, описано в роботах багатьох вчених.

Особливості адміністративно-правового забезпечення протидії тінізації державної економіки розглянуто і охарактеризовано у наукових працях дослідників: «Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект)» (В.Т. Білоус) [5], «Адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів господарювання в Україні» (Л.Г. Чистоклетов) [22].

Організація та форми здійснення контрольно-наглядової діяльності органів державної податкової служби у сфері виробництва і торгівлі підакцизних товарів є недостатньо вивченими. Зокрема можна виділити такі праці таких науковців: О. Данілова, Д. Бахраха, Ю.М. Кучерявенко, Л. Кась'яненко, Л. Савченко та інші.

Отже, дана проблема є актуальною для економічної безпеки держави і потребує подальших наукових пошуків щодо її розв'язання.

Метою статті є науково-теоретична характеристика поняття, ролі та значення контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів.

Виклад основних результатів дослідження. Підакцизні товари в Україні є групою товарів, по виробництву та реалізації яких виникає зобов'язання сплати акцизного податку.

М.М. Мінаєв пропонує підакцизними товарами вважати товари (продукцію), які:

1) визначені як підакцизні лише законом;

2) мають ціну, до якої включено акцизний збір;

3) належать до зазначеної у законі товарної групи державного класифікатора товарів, яким є Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), під одним з кодів товарної класифікації [14, с. 9].

Правовий статус підакцизних товарів визначений Податковим Кодексом України (ПКУ).

Законом № 466 відповідно до п. 215.1 ПКУ до підакцизних товарів належать:

– спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння);

– тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;

– нафтопродукти, скраплений газ, речовини, що використовуються як компоненти моторних палив, паливо моторне альтернативне;

– автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;

– електрична енергія.

Розглянувши основні види підакцизних товарів, можна стверджувати, що при виробництві та реалізації цих товарів на ринку виникає зобов'язання сплати акцизного податку. Обіг таких товарів контролюється правоохоронними органами.

Нажаль, у чинному законодавстві України відсутнє таке поняття як «сфера обігу підакцизних товарів».

Ми погоджуємось із думкою В. Бернадіна, який зазначає: «обіг підакцизних товарів – це їх імпорт, експорт, транспортування, зберігання, продаж та інші види діяльності, що здійснюються по відношенню до даних товарів» [4, с. 160].

Наведемо авторське визначення даного терміну. Сфера обігу підакцизних товарів – це сегмент товарного ринку, на якому здійснюються комерційні операції купівлі-продажу товарів підакцизної групи.

Сфера обігу товарів підакцизної групи на ринку регулюється наступними нормативно-правовими актами, які сприяють протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу підакцизних товарів:

- 1) Податковий кодекс України;
- 2) Митний кодекс України;
- 3) Цивільний кодекс України;
- 4) Господарський кодекс України;
- 5) Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
- 6) Закон України «Про звернення громадян».
- 7) Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального».

Власне, «обіг» передбачає реалізацію (продаж) підакцизних товарів кінцевим споживачам, про що зазначено у Податковому Кодексі України.

Реалізація підакцизних товарів (продукції) – будь-які операції на митній території України, що передбачають відвантаження підакцизних товарів (продукції) згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими договорами з передачею прав власності або без такої, за плату (компенсацію) або без такої, незалежно від строків її надання, а також безоплатного відвантаження товарів, у тому числі з давальницької сировини, реалізація суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (Стаття 14 ПКУ) [16].

Обіг товарів підакцизної групи контролюється правоохоронними органами України, однак є ряд проблем у цій сфері. Зокрема, трапляються випадки порушення правил виробництва і обігу підакцизних товарів з боку суб'єктів господарювання, ухиляння від сплати податків.

Враховуючи наведені вище факти, можна стверджувати, що порушення які мають місце у сфері виробництва та обігу підакцизних товарів спричиняють загрозу економічній безпеці України, а тому мають контролюватися правоохоронними органами.

Отже, для зменшення кількості правопорушень та їх попередження, які виникають у сфері обігу підакцизних товарів, необхідно забезпечити дієвий механізм контрольної-наглядової діяльності за господарськими об'єктами з боку правоохоронних органів України.

Розглянемо сутність понять «контроль» і «нагляд», які здійснюють правоохоронні органи у сфері обігу підакцизних товарів.

Відповідно до тлумачення Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт і послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [19, с. 131].

В загальнолітературному значенні термін «контроль» – це:

- а) облік, перевірка певної діяльності кого-небудь чи нагляд за ким-небудь;
- б) підприємство, установа чи організація, яка здійснює перевірку або нагляд за ким-небудь чи чим-небудь;
- в) особи (контролери), які мають повноваження з нагляду чи перевірки кого-небудь [8, с. 320].

Дослідниця Т.В. Корнякова наводить таке визначення: «Державний контроль – це відслідковування уповноваженими на це державними органами правопорушень, їх причин та умов, що їм сприяли, у різних сферах життя держави і суспільства, проведення перевірок та інших контрольних заходів з метою виявлення та усунення негативних явищ і запобігання їм, а також притягнення винуватців до встановленої законом відповідальності; для забезпечення прав і свобод людини і громадянина та інтересів держави» [12, с. 18].

Контрольна діяльність передбачає не тільки діяльність з приводу додержання норм права, але і можливість втручання у оперативну діяльність підконтрольних об'єктів у формі видання владних (обов'язкових для виконання) вказівок. Наглядові повноваження включають лише сам процес виявлення та попередження правопорушення [8, с. 320].

Отже, на наш погляд, контроль правоохоронних органів за обігом товарів підакцизної групи є процедурою, яка спрямована на встановлення законності діяльності суб'єктів господарювання у сфері виробництва, зберігання, перевезення, рівня якості і торгівлі підакцизними товарами шляхом проведення систематичного вивчення стану дотримання ними відповідних правил, вимог, норм, стандартів.

Розглянемо специфіку наглядової діяльності з боку правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів.

С.І. Ожегов вважає, що «нагляд – це спостереження з метою догляду, перевірки або група осіб, орган для спостереження за ким-, чим-небудь» [20, с. 331].

Згідно статті 1 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» № 2735-VI від 02 грудня 2010 року «Державний ринковий нагляд – діяльність органів ринкового нагляду з метою забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам, а також забезпечення відсутності загроз суспільним інтересам».

Д.М. Бахраха [3], стверджує, що «наглядова діяльність – складова частина державного управління. Її

головне завдання – забезпечити якість продукції, послуг і безпеку громадян суспільства, держави».

Уточнимо, що наглядова діяльність правоохоронних органів має адміністративний характер.

Адміністративний нагляд – це заходи адміністративного примусу, з боку державних правоохоронних органів, метою яких є запобіжний вплив щодо забезпечення правопорядку в соціально-економічній сфері.

Метою нагляду є виявлення та попередження правопорушень, усунення їх наслідків та притягнення винних до відповідальності, без права втручання в оперативну та господарську діяльність піднаглядних об'єктів, зміни чи скасування актів управління [1, с. 223-224].

Отже, наглядова діяльність правоохоронних органів у сфері обігу товарів підакцизної групи, на наш погляд, є процедурою здійснення періодичного спостереження та перевірок згідно встановленою законом процедурою за господарськими об'єктами, які здійснюють виробництво і (або) продаж підакцизних товарів, щодо сплати ними акцизних податків, дотримання умов торгівлі, позначення акцизних марок.

Аналіз джерел [2; 3; 7; 9; 11; 12; 15; 17; 18; 19; 20] дають підстави стверджувати, що між науковими категоріями «контроль» і «нагляд» немає суттєвої різниці, оскільки в юридичні практики прийнято говорити про контрольно-наглядову діяльність.

В.А. Гомада акцентує увагу на тому, що контроль і нагляд в судах здійснюються одночасно. У разі здійснення лише наглядової діяльності відповідні органи чи посадові особи не можуть застосовувати примусові заходи, однак, можуть та зобов'язанні інформувати тих осіб чи органи, до повноважень яких входять такі дії. Таким чином, наглядові повноваження є значно вузькими за контрольні [8, с. 320].

В.Г. Афанасьєв підкреслює, що «контрольно-наглядова діяльність як функція управління – це робота із спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням – законам, планам, нормам, стандартам, правилам, наказам; виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт, допущених відхилень від вимог управлінських рішень, від прийнятих принципів організації і регулювання. Виявляючи відхилення та їх причини, визначаються шляхи корегування організації об'єкта управління, засобів впливу на об'єкт із метою подолання відхилень, усунення перешкод на шляху оптимального функціонування системи» [2, с. 125].

Науковець В. Мурза, наголошує, що владність контрольно-наглядової функції проявляється в наявності в її суб'єктів повноважень, пов'язаних із можливістю:

- а) перевіряти, тобто втручатися в діяльність та інтереси контролюваного;
- б) давати підконтрольним суб'єктам обов'язкові для виконання вказівки про усунення виявлених вад;
- в) ставити перед компетентними інстанціями питання про притягнення до відповідальності винних у виявлених порушеннях осіб;
- г) безпосередньо застосовувати в ряді випадків примусові заходи [15, с. 113].

Контроль і нагляд, як правоохоронні функції, тісно взаємопов'язані.

Отже, наведемо авторські визначення цього поняття у вузькому та широкому значенні.

Контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів у вузькому розумінні – це нормативно визначена адміністративно-процедурними нормами діяльність спеціально створених правоохоронних інституцій, яка спрямована на реалізацію норм адміністративного матеріального права, а також матеріально-правових норм інших галузей права (фінансового та податкового) щодо перевірки відповідності здійснення господарської діяльності, що пов'язана з підакцизними товарами встановленим правилам з метою корегування, запобігання та припинення порушенням, виявленим в ході такої перевірки для підтримання публічних та приватних інтересів в економічній сфері держави.

У широкому розумінні контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів є функцією державного управління економікою, яка передбачає цільову, систематичну перевірку і моніторинг за діяльністю суб'єктів господарювання щодо питань законності діяльності у сфері виробництва, зберігання, перевезення, відповідності якості, експортно-імпортних операцій і оптово-роздрібною торгівлі підакцизними товарами на ринку, шляхом вивчення стану дотримання ними відповідних правил, вимог, процедур, норм, стандартів.

Результати проведеного аналізу дозволяють нам відстоювати позицію, що контрольно-наглядова діяльність є однією із функцій держави, має складну правову природу, оскільки поєднує в собі корегування певної діяльності з метою функціонування підконтрольного об'єкту в рамках правового поля із максимальною ефективністю, а з іншого виявлення порушень певного процесу(діяльності) та притягнення винних до відповідальності.

Державний контроль підакцизних товарів здійснюється за допомогою системи органів контролю, що наділені відповідними повноваженнями згідно законодавства України.

Правоохоронні органи – це органи: прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [17].

Правоохоронні органи, які здійснюють нагляд і контроль, розслідування правопорушень у сфері виробництва та обігу підакцизної групи товарів мають діяти лише у межах наділеним їм повноважень та у правовому полі, що передбачені Конституцією України, Податковим Кодексом України, Закону України «Про

державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР, Кодексом України «Про адміністративні правопорушення» від 07.12.1984 № 8073-Х», Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку роботи представників контролюючих органів на акцизних складах та податкових постах, що утворюються на території підприємств, де виробляється продукція з використанням спирту етилового та біоетанолу, які отримуються за нульовою ставкою акцизного податку» № 9 від 23 січня 2015 року та іншими нормативно-правовими актами.

Розглянемо мету, роль, значення і функції здійснення контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів України у сфері обігу підакцизних товарів.

Метою здійснення контрольно-наглядової діяльності з боку правоохоронних органів за виробництвом та обігом товарів підакцизної групи є:

1) виявлення на підконтрольних господарських об'єктах (виробники і торговці) порушень правил виробництва, перевезення, зберігання, торгівлі підакцизних товарів, а також принципів законності такої діяльності та її ефективності;

2) профілактика, а також розслідування правопорушень, які пов'язані з контрафактним виробництвом та незаконним продажем бензину, спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, електроенергії тощо на ринку;

3) притягнення правопорушників фізичних або юридичних осіб до відповідальності (дисциплінарної, адміністративної та кримінальної), забезпечення відшкодування державі заподіяних збитків, недоотриманих прибутків, податків.

Сутність мети контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів характеризується рядом ознак.

У результаті аналізу джерел [1; 2; 6; 7; 10; 13; 14; 16; 17; 20; 21; 22] сформульовано перелік ознак контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів, до яких слід віднести:

1) має форму контрольного провадження, порядок здійснення якого регламентується адміністративно-процедурними нормами;

2) специфічна сфера виникнення (підакцизні товари), яка пов'язана із дотриманням адміністративного та податкового законодавства у сфері обігу підакцизних товарів;

3) основним суб'єктом є – Державна податкова служба України, додатковими є інші правоохоронні органи, як приклад, Антимонопольний комітет, РНБО, Національна поліція;

4) здійснюються на підставі закону та в межах помножень правоохоронних органів, які визначені чинним законодавством; 5) спеціальний суб'єкт наділений необхідним правовим, інформаційним та технічним інструментарієм, що є необхідним для якісного та своєчасного отримання правового результату, який є заходом юридичного впливу примусового та відновлювального характеру;

6) правовий результат у формі адміністративного акту, який був отриманий у ході контрольно-наглядової діяльності у сфері обігу підакцизних товарів є обов'язковим для виконання;

7) чітка правова регламентація процедури здійснення такої контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів, яка передбачає офіційно оформлений привід;

8) особлива сфера виникнення контрольно-наглядової діяльності, оскільки виробництво та продаж підакцизних товарів впливає не тільки на економічні відносини, а є обов'язковим елементом забезпечення економічної та національної безпеки.

Роль контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів полягає у підтримці рівня законності та порядку в різних сферах суспільно-економічної діяльності громадян.

В.М. Гаращук розуміє систему контролюючих органів як «наявність ряду міжнародних, внутрішніх державних та недержавних органів, на які покладені завдання здійснювати контроль за відповідністю законодавства (в тому числі і на міжнародній арені) міжнародним стандартам та внутрішнім нормам і правилам поведінки» [7, с. 72].

На думку В.М. Гаращука, до системи контролюючих органів входять:

1. Міжнародні органи, наділені правом здійснення контролю за дотриманням норм міжнародного законодавства (ООН та її підрозділи, МВФ, СНД та ін.), учасниками яких є певна держава, і приписи, що обов'язкові для виконання урядом та іншими державними структурами цієї держави.

2. Державні владні структури (законодавча – парламент, виконавча – уряд, судова – суди усіх рівнів та видів), які здійснюють загальний (а у ряді випадків і спеціальний¹) контроль за сферою державного управління.

3. Спеціалізовані державні контролюючі органи (пожежний, санітарний нагляд, ветеринарний контроль та ін.);

4. Недержавні утворення (об'єднання);

5. Громадяни [7, с. 72].

Встановлено, що контрольно-наглядову діяльність здійснюють державні органи України, які безпосередньо контролюють обіг підакцизних продукції на товарному ринку:

1. Державна податкова служба України

2. Управління контролю за обігом та оподаткуванням підакцизних товарів ГУ ДПС.

3. Державна митна служба України.

4. Податкова міліція.
5. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів.
6. Національна поліція.

Одним із важливих векторів діяльності правоохоронних органів є здійснення контролю і нагляду в економіці, захист інтересів держави, прав суб'єктів господарювання і споживачів акцизних товарів.

Значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів полягає у тому, що він:

- є важливим інструментом протидії правопорушенням у зазначеній сфері;
- сприяє виявленню недоліків та прогалин у державній політиці в галузях виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- забезпечує належний рівень якості відповідної продукції;
- забезпечує стабільне надходження до бюджету обов'язкових внесків та платежів, пов'язаних із господарською діяльністю у досліджуваній сфері [6, с. 19].

Отже, призначення контрольно-наглядової діяльності правоохоронних органів у сфері торгівлі полягає, в першу чергу, у регулюванні обігу, дотримання законності та правил продажу підакцизних товарів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження виявлено, що на сьогоднішній день серед криміногенних тенденцій у сфері національної економіки залишаються правопорушення, пов'язані з незаконним виробництвом і торгівлею підакцизними товарами на ринку.

Визначено, що сфера обігу підакцизних товарів – це сегмент товарного ринку, на якому здійснюються комерційні операції купівлі-продажу товарів підакцизної групи.

Контрольно-наглядова діяльність правоохоронних органів у сфері обігу підакцизних товарів у вузькому розумінні – це нормативно визначена адміністративно-процедурними нормами діяльність спеціально створених правоохоронних інституцій, яка спрямована на реалізацію норм адміністративного матеріального права, а також матеріально-правових норм інших галузей права (фінансового та податкового) щодо перевірки відповідності здійснення господарської діяльності, що пов'язана з підакцизними товарами встановленим правилам з метою корегування, запобігання та припинення порушенням, виявленим в ході такої перевірки для підтримання публічних та приватних інтересів в економічній сфері держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і фак. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. М. Гаращук та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. Х. : Право. 2000. 520 с.
2. Афанасьев В. Г. Человек в управлении обществом. М. : Политиздат, 1977. 382 с.
3. Бахрах Д. Н. Важные вопросы науки административного права. *Государство и право*. 1993. № 2. С. 37–45.
4. Бернадін В. А. Поняття та класифікація адміністративних правопорушень у сфері обігу підакцизних товарів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 160–164.
5. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь : Національна академія державної податкової служби України. 2004. 448 с.
6. Більбіт Ю. Л., Пахомов В. В. Державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2019. 182 с.
7. Гаращук В. М. Система контролюючих органів та їх повноваження: загальний огляд. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. – Х. : Право. 2003. Вип. 5. С. 67-74.
8. Гомада В. А. Поняття та значення контрольно-наглядових управлінських процедур у судах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород. 2017. С. 319-322.
9. Господарський кодекс України : Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України № 5076-VI від 05 липня 2012 року Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
11. Про звернення громадян : Закон України № 393/96-ВР від 02 жовтня 1996 року Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
12. Корнякова Т. В. Прокуратура і органи позавідомчого контролю: нагляд і взаємодія : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.10. Одеса : Одеська національна юридична академія. 2004. 214 с.
13. Митний кодекс України : Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
14. Мінаєв М. М. кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України) : автореф. дис. канд. юридичних наук. 12.00.08. Академія адвокатури України 2005. 21 с.
15. Мурза В. В. Форми та методи державної контрольно-наглядової діяльності. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 110-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_2_16 (дата звернення: 01.03.2019).
16. Податковий кодекс України : Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

17. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України № 3781-XII від 23.12.1993 : Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
18. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закону України № 2735-VI від 2 грудня 2010 року. Верховна Рада України : [сайт]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text>
19. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05 квіт. 2007 р. № 877-V. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.
20. Словарь русского языка : около 57000 слов / под ред. С.И. Ожегов. 15-е изд. М. : Рус. яз., 1984. 816 с.
21. Цивільний кодекс України : Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
22. Чистоклетов Л.Г. Адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів господарювання в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2016. 38 с.

REFERENCES:

- 1.Bytiak, Yu. P., & Bohutskyi, V. V., & Harashchuk V. M. et al. (2000). Administrative law of Ukraine: a textbook for lawyers, universities and faculties. Bytiak Yu. P. (Ed.). Kh. : Pravo [in Ukrainian].
- 2.Afanasev, V. H. (1977). Human in the management of society. M. : Polytyzdat [in Russian].
- 3.Bakhrakh, D. N. (1993). Important issues of the science of administrative law. *Hosudarstvo y pravo*, 2, 37–45 [in Ukrainian].
- 4.Bernadin, V. A. (2019). The concept and classification of administrative offenses in the field of circulation of excisable goods. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 12, 160–164 [in Ukrainian].
- 5.Bilous, V. T. (2004). *Coordination of management of law enforcement bodies of Ukraine on fight against economic crime (administrative and legal aspect)*. Extended abstract of doctor's thesis. Irpin : Natsionalna akademiia derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
- 6.Bolbit, Yu. L., & Pakhomov, V. V. (2019). *State control over the production and circulation of alcohol, alcoholic beverages and tobacco products in Ukraine: a monograph*. Sumy : Sumskiy derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
- 7.Harashchuk, V. M. (2003). The system of controlling bodies and their powers: a general overview. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*. Kharkiv: Pravo, 5, 67-74 [in Ukrainian].
- 8.Homada, V. A. (2017). *The concept and importance of control and supervisory management procedures in courts*. Uzhhorod, 319-322 [in Ukrainian].
- 9.Commercial Code of Ukraine. (2003, January 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
10. Law of Ukraine On Advocacy and Advocacy Activity № 5076-VI. (2012, July 05). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> [in Ukrainian].
11. Law of Ukraine On Citizens' Appeals : Zakon Ukrainy № 393/96-VR. (1996, October 02). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-vr#Text> [in Ukrainian].
12. Korniakova, T. V. (2004). *Prosecutor's office and bodies of non-departmental control: supervision and interaction*. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa: Odeska natsionalna yurydychna akademiia [in Ukrainian].
13. Customs Code of Ukraine. (2012, March 3). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].
14. Minaiev, M. M. (2005). *Criminal liability for illegal manufacture, storage, sale or transportation for sale of excisable goods (Article 204 of the Criminal Code of Ukraine)*. Extended abstract of candidate's thesis. Kiev: Akademiia advokatury Ukrainy [in Ukrainian].
15. Murza, V. V. (2013). Forms and methods of state control and supervision. *Publichne pravo*, 2, 110-116. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_2_16 (data zvernennia: 01.09.2020). [in Ukrainian].
16. Tax Code of Ukraine. (2010, December 02). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
17. On the state protection of employees of court and law enforcement agencies № 3781-XII. (1993, December 23). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> [in Ukrainian].
19. Law of Ukraine On the basic principles of state supervision (control) in the sphere of economic activity № 877-V. (2007, April 05). Retrieved from: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16> [in Ukrainian].
21. Ozhegov, S. I. (Ed.). (1984). Dictionary of the Russian language: about 57,000 words. M. : Rus. yaz. [in Ukrainian].
22. Civil Code of Ukraine. (2003, January 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
23. Chystokletov, L. H. (2016). Administrative and legal support for the security of business entities in Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Dnipro : Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 11.12.2019